

12 Ιουλίου 2016

Ερμηνεία του θανάτου κατά την κλασική εποχή

Ορθοδοξία / Ποιμαντική

Μαρία Δημητριάδου, παιδαγωγός

[Προηγούμενη δημοσίευση: <http://bitly.com/29B4xnl>]

Ο άνθρωπος ζει, δηλαδή, μόνο για να πεθάνει. Παρόλα αυτά, η ψυχή βγαίνει από το ανθρώπινο σώμα, μετά θάνατον, και μετενσαρκώνεται για να τιμωρηθεί για τις αμαρτίες της. Μόνο οι εξαγνισμένες ψυχές είναι αυτές που καταφέρνουν να βρεθούν στην απέραντη και αιώνια μακαριότητα.

Οι αντιλήψεις άλλων λαών της αρχαιότητας, όπως των Βαβυλωνίων και των Αιγυπτίων, προσεγγίζουν περισσότερο τις Ομηρικές ιδέες. Ειδικότερα, ο βαβυλωνιακός πολιτισμός πιστεύει πως οι νεκροί παραμένουν σε πλήρη ακινησία μέσα στο βαθύ σκοτάδι του Άδη, με μόνη εξαίρεση τους ήρωες που βρίσκονται στη χώρα «των μακάρων»[5]. Αντίστοιχα, οι Αιγύπτιοι πιστεύουν ότι η ψυχή μετά θάνατον δεν επιστρέφει στον κόσμο αλλά ακολουθεί το σώμα. Γι' αυτό, χτίζουν πολύ μεγάλους τάφους, τις πυραμίδες, και ταριχεύουν τα νεκρά σώματα, εξασφαλίζοντας την κατοικία της ψυχής και τη μετά θάνατον ευτυχία της. Είναι αξιοσημείωτο πως προχριστιανικοί λαοί πιστεύουν ότι μετά θάνατον ο άνθρωπος, υπό άλλη ιδιότητα και άλλον τρόπο, εξακολουθεί να ζει μία ζωή, άλλοτε καλύτερη της επιγείου ζωής και άλλοτε χειρότερη. [6]

1.2. Κλασική εποχή

Έλληνες τραγικοί του χρυσού αιώνα επιδιώκουν να συμπληρώσουν την ερμηνεία του φαινομένου του θανάτου. Συνεχίζουν να πιστεύουν στην επιβίωση της ψυχής μετά θάνατον. Ο Αισχύλος(525 - 455 π.Χ.) όμως δεν δέχεται την ανάσταση σωμάτων και καλεί χαρακτηριστικά το θεό Θάνατο αναπόφευκτο, αφού είναι ο μόνος που δεν εξαγοράζεται. Ο Σοφοκλής(496 - 406 π.Χ.) πιστεύει πως η λύπη του θανάτου θα μπορούσε να μετριαστεί από τη συνάντηση των νεκρών με τα προσφιλή τους πρόσωπα στα Ηλύσια Πεδία.

Ωστόσο, η σκέψη αυτή δεν καθησυχάζει την ελληνική ψυχή. Ο θάνατος θεωρείται κακός. Ο άνθρωπος πεθαίνει και εγκαταλείπει τον κόσμο του φωτός, της τερπνότητας, του κάλλος και της συμμετρίας και κατεβαίνει στον σκοτεινό Άδη. Η

θλίψη είναι διάχυτη και υπάρχει η πίστη πως θα ήταν καλύτερα να μην είχε γεννηθεί κάποιος[7]. Έτσι, παρουσιάζεται μία μεγάλη αντίθεση μεταξύ της παρούσης και της μελλοντικής ζωής, την οποία καταφέρνει να γεφυρώσει ο Πλάτωνας.

Η θεμελιώδης ιδέα του Πλάτωνα(427 - 345 π.Χ.)συνοψίζεται στο ότι η ψυχή από τη φύση της είναι αθάνατη, μέρος της θείας ουσίας, προερχόμενη από τον κόσμο των Ιδεών. Προϋπάρχει του σώματος, στο οποίο δίνει ζωή και κίνηση. Το σώμα για το φιλόσοφο έχει γήινη και θνητή φύση. Ενώ, επηρεασμένος από τον Ορφικό μύθο, πιστεύει στην μετενσάρκωση της ψυχής με στόχο τον εξαγνισμό της. Συμβουλεύει πως αν ο άνθρωπος αγνίζει τη ψυχή του, δηλαδή την φροντίζει με αρετή και φρόνηση στη παρούσα ζωή, θα μπορεί να αγωνίζεται με ελπίδα και να έχει θάρρος μπροστά στο θάνατο. Ο θάνατος κρίνεται ως μεγάλη ευεργεσία για τον άνθρωπο. Έτσι, και ο Σωκράτης, ο δάσκαλος του Πλάτωνα, στέκεται με απόλυτη ηρεμία και γαλήνη απέναντίτου. Πίνει το κώνειο χωρίς καμία διαμαρτυρία. Παρόλα αυτά, στο τέλος της «Απολογίας» του, ο Σωκράτης αμφιβάλλει για το αν όντως με το θάνατο θα οδηγηθεί σε καλύτερο μέρος, συμπεραίνοντας πως αυτό είναι φανερό μόνο στο θεό.

Αν και μαθητής του Πλάτωνα, ο Αριστοτέλης(384 - 322 π.Χ.) ακολουθεί τη δική του θεωρία. Ορίζει θάνατο το χωρισμό της ψυχής από το σώμα. Δίχως τη ψυχή που το συνέχει, το σώμα υφίσταται σήψη και διάλυση. Στη ψυχή αποδίδει ύψιστη σημασία και την χωρίζει σε τρία γένη. Θεωρεί τα δύο φθαρτά και υλικά («παθητικός νους»), που σχετίζονται με τις οργανικές λειτουργίες, και το ένα μόνο αθάνατο («ποιητικός νους»). Το αθάνατο μέρος έχει θεϊκή προέλευση. Ανήκει και καθορίζεται από μία ανώτατη, αθάνατη μορφή, που είναι ο θεός, στην οποία και επιστρέφει. Για το φιλόσοφο, η ποιητική ψυχή φαίνεται να είναι μία για όλους τους ανθρώπους. Συνεπώς, δεν πιστεύει σε μία ατομική αθανασία αλλά μία ομαδική, του είδους της ανθρωπότητας[8]. Τέλος, εκτιμά το θάνατο καλύτερο και προτιμότερο της ζωής φθάνοντας στο σημείο να υποστηρίζει πως το να μη γεννηθεί κανείς είναι το άριστο απ' όλα.

Γίνεται αντιληπτό πως τόσο η φιλοσοφία του Πλάτωνα όσο και του Αριστοτέλη διακατέχεται από την αντίληψη πως η ψυχή προϋπάρχει. Ιδέα που έρχεται σε αντιπαράθεση με τη διδασκαλία της Αγίας Γραφής. Ο άγιος Γρηγόριος Νύσσης επισημαίνει χαρακτηριστικά πως «σώμα και ψυχή ταυτόχρονα δημιουργούνται και απαρτίζουν την υπόσταση υιού ανθρώπου, αρά δεν προϋπάρχει η ψυχή πριν από το σώμα, ώστε να παίρνει το σώμα μία ψυχή από τις πολλές»[9].

[5] Όπ. παραπ., σελ.33

[6] Χριστοδούλου Αρχιεπισκόπου Αθηνών και Πάσης Ελλάδος. (2007), σελ. 18

[7] Βασιλειάδης, Π., Ν. (1986), σελ.37

[8]π.Ρωμανίδης, Ι. (2015) *Η ψυχή του ανθρώπου στη Φιλοσοφία και στη Θεολογία.*

(http://oodegr.co/oode/dogma/psychika/platwn_aristotelhs_1.htm, τελευταία
ανάκτηση 12/04/16)

[9] Χριστοδούλου Αρχιεπισκόπου Αθηνών και Πάσης Ελλάδος. (2007), σελ. 18

<http://bitly.com/29A3TKP>